

Regional biblioteksplan

Västernorrland

antagen av Regionala nämnden 2011-06-22 § 114

Bibliotekslagen § 7 a
Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna
biblioteksväsendet skall samverka.
Kommuner och landsting skall anta planer för
biblioteksverksamheterna.
Lag (2004:1261).

Landstinget
Västernorrland

Innehåll

1.	Varför en regional biblioteksplan?	sid 2
2.	Styr- och policydokument som biblioteken i länet har att förhålla sig till	2
3.	Olika bibliotek och olika roller	2
3.1	Folkbibliotekets roll och grundläggande uppdrag	3
3.1.1	Ett resursstarkt huvudbibliotek – en förutsättning för biblioteksutveckling I kommunen	3
3.2	Skolbiblioteken – en pedagogisk resurs	3
3.3	Samverkan mellan universitetsbiblioteket och folkbibliotek	4
3.4	Sjukhusbiblioteken	4
3.5	Länsbibliotekets roll	4
4.	Så ser vi på vår verksamhet	5
4.1	Detta är vår vision	5
4.2	Detta vill vi	5
4.3	Bibliotekens strategiska utmaningar	5
5.	Plattformer för regional bibliotekssamverkan	6
6.	Detta vill vi gemensamt utveckla	6
7.	Uppföljning och revidering	7

1. Varför en regional biblioteksplan?

Tillägget till bibliotekslagen (§ 7 a) föreskriver att samtliga kommuner och landsting ska upprätta biblioteksplaner. I tillägget till lagen föreskrivs dessutom att offentligt finansierade bibliotek ska samverka. Till dessa räknas forskningsbibliotek, sjukhusbibliotek, länsbibliotek, skolbibliotek och kommunbibliotek.

Detta talar för ett mer formaliserat samarbete utifrån gemensamma behov. Här gäller det i första hand bibliotekssamverkan som är interkommunal eller regional till sin karaktär eller riktad till gemensamma brukargrupper. Frågan om lokala biblioteksplaner ägs och hanteras av respektive kommun samtidigt som deltagande i bibliotekssamverkan i ett större sammanhang blir allt mer nödvändigt och bör vara en del av respektive huvudmans mål och intentioner för biblioteksverksamheten.

2. Styr- och policydokument som biblioteken i länet har att förhålla sig till

I regional bibliotekssamverkan finns ett antal mål- och styrdokument som biblioteken i länet har att förhålla sig. Bibliotekslagen (SFS 1996:1956 med tillägg (SFS 2004: 1261), som reglerar de olika bibliotekstypernas kärnverksamhet, är det övergripande styrdokumentet. Skollagen (2010:800) anger att eleverna i grundskolan och gymnasieskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Därutöver finns mål och styrdokument som på ett eller annat sätt påverkar bibliotekens verksamhet på lokal, regional eller nationell nivå:

- De nationella kulturpolitiska målen
- Unescos folkbiblioteksmanifest
- Barnkonventionen
- Kulturrådets horisontella mål (tillgänglighet, barn och ungdom, mångkultur och jämställdhet)
- Regional utvecklingsstrategi (RUP/RUS)
- Regional tillväxtplan (RTP)
- Regional kulturplan
- Kulturpolitiskt länsprogram för Västernorrland
- Kulturpolitisk policy Landstinget Västernorrland
- Kommunala kulturpolitiska program
- Lokala biblioteksplaner

3. Olika bibliotek och olika roller

Bibliotekslagen § 7 a:

Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet skall samverka.

Bibliotekslagens krav på samverkan omfattar offentligt finansierade bibliotek allt ifrån kommunbibliotek till högskolebibliotek. Biblioteken skiljer sig åt vad gäller huvudmän, uppdragets art samt målgrupper och det finns anledning att klargöra dessa skillnader för att i slutändan identifiera möjliga arenor för samverkan.

3.1 Folkbibliotekens roll och grundläggande uppdrag

Bibliotekslagen betonar folkbibliotekens tredelade roll i samhället:

§ 2 Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek. Folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Varje kommun skall ha folkbibliotek (§ 2 Bibliotekslagen).

Detta innebär för biblioteken tre markerade uppdrag:

1. Det kulturella (kulturarrangemang, det litterära kulturarvet, den läsfrämjande verksamheten)
2. Information (samling och distribution av information)
3. Lärande (folkbiblioteken är en viktig stödfunktion i människors lärande oavsett om det är formellt, icke formellt lärande eller informellt lärande det är frågan om)

Det finns ett klart samband mellan de olika rollerna. Barns förmåga till läsoplevelser och läsförståelse är en förutsättning för framgångsrikt lärande i ungdomsskolan och i senare utbildningar. Läsförståelse och informationskompetens i kombination med tillgång till allsidig information skapar förutsättning för ett aktivt medborgarskap i ett demokratiskt samhälle.

Aktuella studier visar dock på en minskad läsförmåga hos barn och ungdom vilket utgör en uppmaning till biblioteken att fortsättningsvis lägga stor vikt vid den läsfrämjande verksamheten.

3.1.1 Ett resursstarkt huvudbibliotek – en förutsättning för biblioteksutveckling i kommunen

Att i huvudsak se folkbibliotek som boksamlingar för utlåningsverksamhet var relevant i en tid när bibliotekens huvuduppgift var att tillhandahålla och låna ut böcker. I dagens samhälle har biblioteken ett mer komplext uppdrag och en mer sammansatt verksamhet. Dagens bibliotek ska hålla jämna steg med teknikens utveckling på informations- och medieområdet och kunna tillhandahålla elektroniska tidskrifter, e-böcker, databaser, ljudböcker, musik i digital form, dvd, dataspel, teknisk apparatur m m. Biblioteken behöver vidare utveckla sin digitala service i form av bibliotekswebb, nätbaserade tjänster m m samt verka för ökad digital delaktighet i samhället. Digital delaktighet är en del av bibliotekens tillgänglighetsarbete som också innehåller andra viktiga aspekter för en ökad tillgänglighet till kulturlivet. Biblioteken har även tilldelats en allt viktigare roll för informationsförsörjning inom det livslånga lärandet.

I en krympande ekonomi innebär den nya tidens utmaningar att alla biblioteksenheter i en kommun med nödvändighet inte kan erbjuda samma utbud och servicekvalitet.

Huvudbiblioteket har vid sidan av samordningsansvar för biblioteksenheterna inom sin organisation också ett ansvar att på olika sätt distribuera delar av sin utvecklade biblioteksservice till övriga enheter i form av lån, depositioner och specialservice.

Förutsättningen för detta är ett resursstarkt huvudbibliotek med en utvecklad biblioteksservice som kan stödja, komplettera och utveckla.

3.2 Skolbiblioteken – en pedagogisk resurs

Vid den senast tillgängliga redovisningen av statistik över länets folkbibliotek (2009) var filialbibliotekens antal 37 . Av dessa var 32 integrerade folk- och skolbibliotek. Skolbiblioteken är följaktligen en viktig fråga för folkbiblioteken. I flera av länets

kommuner ligger också ansvaret för folkbiblioteken och skolbiblioteken inom samma nämndsorganisation. De kommunala biblioteksplanerna betraktar också skolbiblioteksfrågorna i ett samlat kommunalt perspektiv. Det pågår idag inom skolan ett ständigt pågående pedagogiskt och informationsteknologiskt utvecklingsarbete som skapar nya förutsättningar för skolbiblioteken som viktiga aktörer i skolutvecklingen och för den enskilde elevens lärande. Skolbiblioteken i länet har behov av hållbara strukturer för sin verksamhet och lokala överenskommelser om samspelet mellan folkbiblioteks- och skolbiblioteksverksamheten.

3.3 Samverkan mellan universitetsbiblioteket och folkbibliotek

Folkbiblioteken och högskole-/universitetsbiblioteken närmar sig allt mer varandra i synen på biblioteksservice till de studerande. Sambiblioteket i Härnösand utgör ett tydligt exempel på utvecklad bibliotekssamverkan mellan universitets- och kommunbibliotek. I flera av länets kommuner finns även en samverkan kring lärcenterverksamhet.

Samverkan mellan universitets- och folkbiblioteken har som huvudsyfte att förbättra servicen till de studenter som ena dagen nyttjar sitt kommunbibliotek för att nästa dag vända sig till universitetsbiblioteket på studieorten.

3.4 Sjukhusbiblioteken

Till följd av besparingar åren 2009-2010 utvecklades sjukhusbibliotekens patientbibliotek vid samtliga sjukhus i länet. Sjukhusbibliotekens medicinska verksamhet renodlades och överfördes till Landstingsstaben/Forskning och utveckling. Vid varje sjukhus i Västernorrlands län finns idag ett medicinskt bibliotek som har till uppgift är att bistå personalen med medicinsk litteratur- och informationsservice. En samordnad upphandling av nätbaserade informationstjänster inom medicinområdet, EIRA, har gett sjukhusbiblioteken ökade möjligheter att klara den uppgiften.

3.5 Länsbibliotekets roll

Länsbiblioteket är ett regionalt resurscentrum för biblioteksutveckling och har länet som arbetsfält. Bibliotekets uppdrag är att förverkliga den regionala kulturpolitiken på biblioteksområdet. Uppdraget innebär också att i ett större perspektiv följa utvecklingen inom bibliotekssektorn. Kommunbibliotekens behov och önskemål är också vägledande för arbetet. Länsbibliotekets uppdrag har en kärna av fortlöpande uppdrag men sättet att lösa dessa uppdrag förändras över tid i takt med samhällsutvecklingen och utvecklingen på biblioteksområdet.

Fortlöpande uppdrag:

- kompletterande medieförsörjning
- rådgivning/utveckling
- fortbildning
- regional litteratur

Nya roller:

- Länsbiblioteket utgör en del av nationell biblioteksutveckling på folkbiblioteksområdet.
- Länsbiblioteket är även en del av interregional bibliotekssamverkan i Norrland.
- Nya arbetssätt utvecklas till stöd för kommunbiblioteken (konsultativt)

- arbetssätt, utvecklingsprojekt, tjänster, länsavtal m m).
- Ett allt större serviceutbud kan nås via länsbibliotekets webbplats.
- Länsbiblioteket har en samordningsfunktion bl a när det gäller nätbaserade tjänster.
- Att ingå i ABM-samverkan och andra nätverk är en viktig del av länsbibliotekets arbete.

4. Så ser vi på vår verksamhet

Biblioteken i länet är kulturella arenor för inspiration, kunskap och upplevelser, för möten mellan människor och möten med litteratur och berättelser i olika former. Biblioteket är både ett fysiskt rum (bibliotekslokalen) och ett digitalt rum (genom att erbjuda webb- och nättjänster). Biblioteken är de mest besökta av samhällets kulturinstitutioner. Verksamheten har hög legitimitet hos medborgarna och är en samhällsservice som följer människor genom hela livet. Biblioteken är öppna för alla och verkar i demokratisk anda genom att tillhandahålla mångsidig samhällsinformation och genom läsfrämjande verksamhet och förmedling av litteratur inspirera till att ta del av och förstå andra människors erfarenheter och upplevelser. Folkbiblioteken och andra bibliotek i länet i länet utgör ett unikt nätverk som utifrån antal och geografisk spridning saknar motsvarighet. Biblioteken i Västernorrland utgör en helhet och bidrar i samverkan till hälsa, välfärd och utveckling av länet.

4.1 Detta är vår vision

Genom att stödja människors lärande och individuella behov av information, kultur och personlig utveckling bidrar biblioteken i länet aktivt till hållbar lokal och regional utveckling.

4.2 Detta vill vi

Genom regional bibliotekssamverkan och genom att sätta användarens behov i centrum uppnås ett högre resursutnyttjande och därmed en ökad kvalitet på service till länets invånare.

4.3 Bibliotekens strategiska utmaningar

Biblioteken har de senaste decennierna upplevt stora förändringar som bl a innebär att de utvecklats från att vara institutioner i sig till att steg för steg bli aktörer inom större system. Det tydligaste exemplet är kanske bibliotekens betydelse för lärandet i samhället där biblioteken utgör en del i en kedja av aktörer som bidrar till att stödja den enskildes lärande.

Bibliotekens service har parallellt med ovanstående utveckling utvecklats i riktning från ett standardiserat, kollektivt utbud till att mer och mer möta den enskilde besökarens behov.

- Detta ställer stora krav på bibliotekets serviceutbud och på personalens kompetens. De bibliotek som vill behålla och befästa sin legitimitet i framtiden har krav på sig att
1. fokusera på vars och ens personliga behov i vetskap om att behov och beteenden förändras över tid
  2. utveckla sin digitala service (webb, nätbaserade tjänster m m) och verka för ökad digital delaktighet
  3. utveckla det fysiska biblioteket i riktning mot ett rum för kultur, möten reflektion och inspiration

4. utgöra en lärande miljö
5. utgöra en i samhället viktig trygghetsskapande miljö

5. Plattformer för regional bibliotekssamverkan

Inriktningen för ett mer utvecklat samarbete mellan olika bibliotek i Västernorrlands län måste utgå från den enskildes behov av biblioteks- och informationservice. Genom regional bibliotekssamverkan och närmande mellan biblioteken uppnås ett högre resursutnyttjande och därmed en ökad kvalitet på servicen till länets invånare. Ovanstående gäller i första hand bibliotekssamverkan mellan folkbibliotek på kommunal och regional nivå eller samverkan som utgår från gemensamma brukargrupper.

Samverkan mellan universitetsbiblioteket, kommunbiblioteken, medicinska bibliotek, gymnasiebibliotek och länsbibliotek är viktig för att förbättra medie- och informationsstödet till vuxna studerande i Västernorrlands län.

Biblioteken har även ett uppdrag att sprida kunskap om kulturarvet bl a genom ansvar för samlingar av lokal och regional litteratur. Biblioteken står också genom sin verksamhet och sina allmänna samlingar för ett dynamiskt och öppet kulturarvsbegrepp där rådande kulturarv bekräftas, ifrågasätts, problematiseras och förändras. Biblioteken är därför en viktig part i den ABM-samverkan som utvecklas lokalt och regionalt.

6. Detta vill vi gemensamt utveckla

1. Arbeta för digitala samverkanslösningar inom länet

Under perioden ska biblioteken arbeta för ökad digital samverkan inom biblioteks- och informationsområdet.

2. Åtgärder för att öka digital delaktighet

En betydande del av medborgarna utnyttjar fortfarande inte de tjänster och den information som myndigheter och andra tillhandahåller via nätet. Stora pedagogiska insatser krävs för att minska den digitala utanförskap som existerar i vårt samhälle.

Tillsammans med biblioteken i länet och folkbildningen ska under perioden insatser göras för att minska den digitala klyftan i Västernorrland.

3. Barns och ungdomars språkutveckling, eget skapande och tillgång till litteratur och medier

Under perioden ska barnbibliotekens läsfrämjande och språkstimulerande arbete utvecklas, och kontakt med nya samarbetspartners knyts. Med utgångspunkt i Barnkonventionen och barns rätt till delaktighet i samhälls- och kulturliv ska arbetet bl a syfta till att nå nya grupper av barn och unga med lässtimulerande aktiviteter.

4. Litteratur och skrivande

Skrivande är en konstnärlig och kreativ verksamhet och en profession men även ett uttryck för allmän delaktighet i den pågående berättelsen om vårt samhälle. Västernorrländskt författarskap ska stimuleras liksom barns och ungdomars uttrycksbehov och skrivande som uttryck för delaktighet i vårt demokratiska samhälle. Under perioden ska biblioteken verka för att en funktion på regional nivå med fokus på skrivande och litteratur som konstform inrättas.

7. Uppföljning & revidering

Den regionala biblioteksplanen gäller från och med 2012-01-01 och till och med december 2014. Planens mål, strategier och utvecklingsområden skall prioriteras i länsbibliotekets årliga verksamhetsplaner. Uppföljning av planen sker årligen.